Isaac Asimov

ÎNTÂI SĂ PRINDEM IEPURELE

Mike fusese nevoit să recunoască că vacanţa nu durase numai două săptămâni. Avusese un concediu de şase luni, în care timp îşi primise salariul integral. Recunoscu şi asta. Dar după cum şi explicase, de altfel, totul fusese doar o întâmplare. „Roboţii americani” trebuiau să găsească mai întâi toate bubele robotului multiplu. Avea la defecte cu duiumul, dar, ca de obicei, în ciuda oricărui efort, cel puţin o jumătate de duzină aveau să iasă la iveală de-abia la proba practică. Aşa încât fură nevoiţi să aştepte şi să se odihnească până când cei de la serviciul de proiectare şi cei de la serviciul de verificare declarară că totul e în perfectă ordine. Iar acum, el şi Powell se aflau pe un asteroid şi lucrurile nu erau nicidecum în ordine. Lată ce repeta pentru a zecea oară Mike Donovan, cu faţa congestionată de enervare:

— Pentru numele lui Dumnezeu, Greg, fii realist. De ce te cramponezi de instrucţiuni, ţii neapărat să vezi cu ochii cum eşuează robotul la proba practică? E timpul să scoţi rigla de calcul din buzunar şi să te apuci de treabă.

— Spuneam doar – Gregory Powell vorbea cu multă răbdare, ca şi când ar fi explicat unui copil înapoiat legile electronicii – spuneam doar că, potrivit instrucţiunilor, aceşti roboţi au tot ce le trebuie ca să exploateze minele asteroidale fără supraveghere. Deci nu trebuie să-i supraveghem.

— Bine. Atunci s-o luăm logic – ridică mâna lui păroasă şi numără pe degete: Unu: Noul robot a trecut toate probele de laborator. Doi: Firma „Roboţii americani” a garantat reuşita probei pe un asteroid. Trei: Robotul nu se comportă cum trebuie la această probă. Patru: Dacă proba nu reuşeşte, atunci „Roboţii americani” pierd un credit de zece milioane bani gheaţă, şi cam o sută de milioane compromiţându-şi reputaţia. Cinci: Dacă proba eşuează şi nu putem explica de ce, se prea poate ca două posturi bine plătite să rămână vacante.

Powell mormăi ceva, dar se sili să zâmbească; zâmbetul lui era însă, evident, forţat. Cunoşteau cu toţii legea nescrisă a societăţilor „Oamenii mecanici” şi „Roboţii americani”, care suna astfel: „Niciunul dintre angajaţi nu poate comite o greşeală de două ori. Este concediat la prima.”

Spuse cu voce tare:

— Eşti deştept ca Euclid, dar te încurci când e vorba de fapte. Ai supravegheat munca grupului de roboţi trei zile în şir, şi chiar tu, mă roşcovane, ai spus că ai lucrat foarte bine. Ce altceva putem face?

— Să descoperim ce nu-i în regulă, iaca ce putem face. Au lucrat bine atâta timp cât am fost de faţă. Dar, de fiecare dată, când i-am scăpat din vedere, n-au adus nici un gram de minereu. Nici măcar nu s-au întors la timp, am fost nevoit să mă duc eu după ei.

— Se defectase ceva?

— Nimic, nimic. Toţi erau în perfectă stare. Mă supăra doar un detaliu neînsemnat: nu scoteau minereu.

Powell privi spre tavan încruntându-se, şi începu să se tragă de mustaţă.

— Să-ţi spun ceva, Mike. Nouă ni s-au dat întotdeauna treburile cele mai grele, dar asta le întrece pe toate. E mult prea complicată pentru posibilităţile noastre. Uite, robotul ăsta, DV-5, are sub ordinele sale şase roboţi. Care, de fapt, nu sunt numai sub ordinele lui, ci fac parte din el.

— Ştiu, dar…

— Taci din gură! Se răsti Powell. Ştiu că ştii, dar vreau să recapitulez. Aceşti şase roboţi subsidiari fac parte din robotul DV-5, întocmai cum degetele de la mână fac parte din tine; iar robotul principal nu transmite ordinele nici prin voce, nici prin difuzor, ci direct prin câmpurile pozitronice. Şi nu există nici un robotician, la „Roboţii americani”, care să ştie ce înseamnă sau cum lucrează un câmp pozitronic. Nici eu nu ştiu. Şi nici tu.

— Habar n-am – fu Donovan de acord.

— Iar noi ne aflăm în următoarea situaţie: Dacă totul merge bine e perfect; dacă însă se strică ceva, noi nu putem face nimic şi nici altcineva nu cred c-ar putea face ceva. Dar cum slujba e a noastră şi nu a altcuiva, trebuie să încercăm s-o scoatem la capăt, Mike. Îşi măcină o clipă nervii în tăcere, apoi adăugă: L-ai scos la lucru?

— Da.
— În clipa de faţă se comportă normal?
— N-are manii religioase, nici nu fuge în cerc recitând poezele, aşa încât, după aparenţe, pot spune că se comportă normal.
Donovan ieşi pe uşă, dând din cap ca un cal nărăvaş.
Powell luă manualul gros de robotică, care se afla pe masă, şi îl deschise cu evlavie. Odată sărise pe fereastra unei case ce luase foc, având timp doar să-şi tragă pantalonii, dar luase manualul cu el. La nevoie ar fi renunţat şi la pantaloni, dar manualul tot l-ar fi luat. Manualul stătea proptit înaintea lui, când apăru Robotul DV-5, urmat de Donovan, care trânti uşa după el.
Powell îl salută încruntat:
— Noroc, Dave. Cum te simţi?
— Foarte bine – răspunse robotul. Pot să mă aşez? Trase mai aproape un scaun solid, făcut anume pentru el, şi se aşeză încetişor.
Powell îl privi pe Dave cu admiraţie (pentru profani, un robot înseamnă un număr de serie; nu însă şi pentru roboticieni). Nu era prea masiv, deşi constituia aparatul de gândire al unui complex indivizibil, format din şapte roboţi. Avea aproape doi metri jumătate în înălţime şi jumătate de tonă de metal şi electricitate. Cam mult? Nicidecum, când te gândeşti că această jumătate de tonă era alcătuită dintr-o masă de condensatoare, circuite integrate, transformatoare şi celule de vid care pot controla şi săvârşi orice reacţie psihică proprie omului. Plus un creier pozitronic de vreo cinci kilograme de materii metalice şi câteva cvadralioane de pozitroni care dirijează întreg ansamblul.
Powell căută o ţigară în buzunarul cămăşii.
— Dave – îi spuse el – eşti un băiat bun. Nu eşti fluşturatic şi n-ai veleităţi de vedetă. Eşti un robot echilibrat, construit să scoată minereu din mină; dar ai sub comandă directă şase roboţi subsidiari. După câte îmi pot eu da seama, faptul acesta nu a produs nici o dezordine în configuraţia creierului tău, nu-i aşa?
Robotul îl aprobă din cap.
— Mă simt foarte bine, dar unde vrei să ajungi, şefule?

Avea o diafragmă de calitate excepţională, datorită căreia putea emite şi tonurile de sus, aşa că vocea lui era lipsită de acea monotonie metalică caracteristică vocii roboţilor.

— Uite, am să-ţi spun. În ciuda calităţilor tale, aş vrea să ştiu ce se întâmplă că nu faci treaba cum trebuie? Bunăoară, ce s-a petrecut astăzi, când ai coborât a doua oară în mină?

Dave ezită.

— După câte ştiu eu, nimic.

— Dar n-ai scos nici un gram de minereu.

— Ştiu.

— Păi, atunci…

Dave era tulburat.

— Nu pot să-mi explic, şefule. Din cauza asta am fost pe punctul să fac o criză de nervi, dar m-am stăpânit. Roboţii subalterni au lucrat bine. Şi ştiu că şi eu am făcut la fel. Rămase pe gânduri, ochii săi fotoelectrici ardeau cu intensitate mare. Apoi adăugă: Nu-mi amintesc de nimic. Ştiu atât că, odată ziua de muncă terminată, în faţa mea se afla Mike şi carele pentru transportul minereului, majoritatea goale.

Donovan îl întrerupse.

— În ultimele zile nici n-ai mai dat raportul după fiecare coborâre în mină, ştii asta, Dave?

— Ştiu. Dar dacă mă întrebi de ce…

Dădu din cap în semn de neputinţă.

Powell avea senzaţia că dacă faţa robotului ar fi putut avea o expresie, ar fi fost o expresie de durere şi umilinţă. Robotul, prin însăşi structura lui, nu suportă să nu-şi îndeplinească funcţiunile.

Donovan îşi trase scaunul lângă masa lui Powell şi se aplecă spre el:

— Să fie amnezie?

— Habar n-am. Dar nu câştigăm nimic încercând să-i lipim o etichetă cu numele unei boli. Analogia cu dereglările trupului omenesc ne conduce la un diagnostic romantic, fără folos practic. Se scărpină pe gât: Nu-mi face nici o plăcere, dar va trebui să-l supun la testele care să-i verifice reacţiile elementare ale creierului. Îşi va simţi, probabil, demnitatea rănită. Îl privi gânditor pe Dave, apoi căută în manual punctajul textului. După care se adresă robotului: Ascultă, Dave, ai avea ceva împotrivă să te examinez? Cred c-ar fi bine să-ţi facem o verificare.

Robotul se ridică în picioare.

— Dacă crezi, şefule…

Glasul său era îndurerat.

Primele întrebări erau destul de uşoare. Robotul DV-5 înmulţi numere de cinci cifre, făcând socotelile în ritmul metronomului. Înşiră numerele prime cuprinse între o mie şi zece mii. Extrase rădăcini pătrate şi calculă funcţiile integrale ale mai multor numere complexe. Parcurse toate reacţiile mecanice în ordine crescândă. Şi, în cele din urmă, îşi concentră mintea sa mecanică de mare precizie asupra capitolului de probleme dintre cele mai delicate pe care le putea rezolva un robot – şi anume asupra problemelor de judecată şi etică.

După două ore, Powell era năduşit de-a binelea. Donovan îşi mâncase unghiile, deşi îşi dădea seama că nu sunt o hrană consistentă. Robotul întrebă:

— Care e rezultatul, şefule? Powell răspunse:

— Trebuie să mă mai gândesc, Dave. O judecată pripită mai mult ne-ar încurca. Acum du-te la treabă, mai coboară o dată în mină. Pentru moment, nu te strădui să depăşeşti norma, nu face un efort prea mare, până când nu luăm o hotărâre.

Robotul plecă. Donovan privi întrebător spre Powell.

— Ei?

Acesta însă ţinea morţiş să-şi lungească mustăţile, trăgându-le cu toată convingerea. Spuse totuşi:

— Curenţii creierului pozitronic funcţionează perfect, fără nici o defecţiune.

— Aş prefera să nu fiu chiar atât de sigur.

— Of! Doamne, Mike. La roboţi, creierul este partea care se deregleazâ cel mai greu. I se fac cinci probe pe Pământ. Şi dacă se comportă perfect la proba practică – aşa cum s-a comportat Dave – nu mai există nici un risc să apară vreo defecţiune la creier. Testul verifică toate căile-cheie.

— În concluzie, ce facem?

— Nu mă lua repede. Lasă-mă să mă gândesc. Există totuşi posibilitatea unei defecţiuni mecanice în trupul robotului. Ne-au rămas deci de verificat vreo mie cinci sute de condensatoare, douăzeci de mii de circuite electrice secundare, cinci sute de celule cu vid, vreo mie de transformatoare, plus, una peste alta, tot cam o mie de piese complexe. Cât despre câmpurile astea pozitronice, nimeni nu ştie nimic despre ele.

— Ascultă, Greg – Donovan deveni dintr-o dată bănuitor – mi-a venit o idee. Poate că robotul minte. Niciodată nu…

— Mă, prostule, roboţii nu pot minţi cu bună ştiinţă. Dacă am avea la îndemână un verificator McCormack-Wesley, am putea verifica fiecare părticică în parte în 24 sau cel mult 48 de ore; dar singurele două verificatoare M. W. Existente se află pe Pământ, cântăresc fiecare 10 tone, au baza de beton şi nu pot fi transportate. Spune şi tu, nu se cheamă asta ghinion?

Donovan bătu cu pumnul în masă.

— Dar, Greg, Dave se dereglează numai când nu suntem lângă el. Nu ţi se pare că toată povestea asta are un caracter sinistru?

Sublinie cele spuse, continuând să bată cu pumnul în masă.

— Mă – spuse Powell, rostind cuvintele rar – nu mă scoate din sărite! Ţi-ai îmbuibat capul cu romane poliţiste.

— Vreau totuşi să ştiu pe unde ne vom scoate cămaşa! Urlă Donovan.

— Îţi spun imediat. Am să-mi instalez un visiplat deasupra mesei – arătă cu degetul spre un punct din perete. Uite acolo, în perete. Am să-l îndrept spre locul unde se lucrează în mină şi am să-l supraveghez pe Dave. Asta am să fac.

— Doar atât? Greg, dar…

Powell se sculă în picioare şi-şi sprijini pumnii strânşi de masă.

— Mike, am şi-aşa destulă bătaie de cap. Vocea lui era obosită. De o săptămână mă tot pisezi cu Dave. Spui că s-a defectat? Ştii cum s-a defectat? Nu. Ştii în ce constă defecţiunea? Nu. Ştii motivul defectării? Nu. Ştii cum să-l repari? Nu. Ştii măcar ceva în legătură cu defecţiunea? Nu. Dar eu ştiu ceva? Nu. Aşa că ce vrei să fac?

Donovan făcu cu mâna prin aer un gest amplu şi nedefinit.

— Mi-ai luat piuitul!

— Deci, repet: înainte de a începe reparaţia, trebuie în primul rând să descoperim în ce constă defecţiunea. Ca să faci o mâncare de iepure, trebuie mai întâi să prinzi iepurele. Aşa că trebuie să prindem iepurele. Şi acum, ieşi afară.

Cu ochii obosiţi, Donovan cercetă schema raportului său. Se simţea extenuat şi apoi, ce putea să scrie în raport, atâta vreme cât lucrurile nu erau clare? Era mânios. Spuse:

— Greg, suntem cu vreo mie de tone în urmă faţă de plan.
Fără să-l privească, Powell răspunse:

— În fine, mi-ai spus ceva ce nu ştiam.

Donovan continuă, simţind nevoia să se descarce:

— Ceea ce aş vrea eu să ştiu este pentru ce suntem noi veşnic obligaţi să ne batem capul cu roboţii de ultimul tip? Eu unul nu văd de ce robotul pe care îl folosea bunicul meu dinspre partea mamei, n-ar fi destul de bun şi pentru mine. Mie îmi plac lucrurile rezistente şi verificate. Şi nu există probă mai elocventă ca cea a timpului; îmi plac roboţii aceia demodaţi, solizi şi buni, care nu se strică niciodată.

Powell luă o carte şi o aruncă spre o ţintă precisă; Donovan căzu de pe scaun.

— De cinci ani încoace – spuse Powell cu vocea egală – munca ta la „Roboţii americani" constă în experimentarea noilor roboţi la locul de muncă. Pentru că tu şi cu mine am fost aşa de proşti încât să arătăm că suntem capabili, am fost răsplătiţi dându-ni-se munca cea mai idioată. Apoi adăugă, arătând cu degetul în direcţia lui Donovan: Asta ţi-e slujba. După câte îmi amintesc, asta ai făcut de când ai semnat contractul cu „Roboţii americani". Dacă nu-ţi place, de ce nu-ţi dai demisia?

Donovan se rostogoli pe burtă, apoi îşi apucă cu mâna chica lui deasă şi roşcată, încercând să-şi ridice capul:

— Îţi spun de ce. Vezi, în chestia asta intră şi un principiu. În fond, căutând hibele noilor roboţi, am jucat şi eu un rol în dezvoltarea roboticii. Am slujit un principiu ajutând la dezvoltarea ştiinţei. Dar să nu mă înţelegi greşit. Nu din cauza principiului am rămas la „Roboţii americani", ci din cauza banilor, Greg!

La strigătul disperat al lui Donovan, Powell sări în picioare; văzând încotro privea roşcovanul, se uită şi el prin visiplat. Amândoi încremeniră înspăimântaţi: „Sfinte, prea sfinte Jupiter!"

Donovan sărise în picioare cu sufletul la gură:

— Uite, priveşte-i, Greg. Au înnebunit!

Powell spuse:

— Adu costumele. Mergem la ei.

Ţinea ochii fixaţi pe visiplat, observând mişcările roboţilor, care în peisajul stâncos şi umbrit al asteroidului, lipsit de stratul de aer pământesc, apăreau ca nişte licăriri metalice mobile. Se încolonară pentru marş, iar lumina nebuloasă răspândită de

trupurile lor păta, la întâmplare, negrul pereţilor cioplîţi ai minei. Mergeau prin tunel toţi şapte în acelaşi pas, cu Dave în frunte, şi nu se auzea nici un zgomot. Se opriră, apoi se întoarseră în loc; mişcările lor perfect sincronizate aveau ceva macabru. Schimbară poziţiile, se încolonară altfel, cu o uşurinţă nefirească, de parcă ar fi fost nişte dansatori lunari.

Donovan se înapoie cu costumele:

— Ai văzut ce atitudine belicoasă au, Greg? Vin spre noi în pas milităresc.

I se răspunse cu răceală:

— Ce ştii tu! Poate că fac exerciţii calistenice sau poate că Dave are halucinaţii şi îşi imaginează că este maestru de balet. Te sfătuiesc să gândeşti mai mult şi să vorbeşti mai puţin; sau chiar să taci.

Donovan se încruntă şi înciudat îşi încărcă pistolul cu material exploziv. Apoi spuse:

— Mă rog, asta-i situaţia. Suntem angajaţi să experimentăm noile tipuri de roboţi. Asta ni-i slujba. Dar explică-mi, te rog, şi mie, de ce… de ce de fiecare dată, fără excepţie, se petrece ceva neprevăzut?

— Ăsta-i blestemul nostru – răspunse Powell sumbru. Hai să mergem.

Departe, în întunericul catifelat al tunelului, dincolo de zona până unde ajungea lumina reflectoarelor de buzunar, zăriră licărind roboţii.

— Acolo sunt – şopti Donovan.

Powell îi vorbi tot în şoaptă:

— Am încercat să comunic cu Dave prin radio, dar nu mi-a răspuns. Probabil că legătura radio a ieşit din funcţiune.

— Noroc că proiectanţii n-au inventat încă roboţi în stare să lucreze pe întuneric. Îţi închipui cum m-aş simţi să fiu nevoit să cobor în mină, după şapte roboţi nebuni, cu comunicaţia prin radio întreruptă, dacă ăştia n-ar arăta ca nişte pomi de Crăciun, iluminaţi cu lumină radioactivă.

— Caţără-te pe bârna aia, Mike. Vin încoace şi vreau să-i observ de aproape. Poţi?

Donovan sări mormăind. Forţa de gravitaţie era mult mai mică decât cea a Pământului, dar costumul greu pe care-l purta compensa o parte din diferenţă şi, ca să ajungă pe bârnă, trebui să facă un salt de vreo trei metri. Powell se cocoţă şi el alături.

Roboţii încolonaţi în monom mergeau în urma lui Dave. În ritm mecanic, se aşezară apoi doi câte doi şi din nou reveniră la formaţia de monom, schimbându-şi locurile între ei. Continuară manevra de nenumărate ori, fără ca Dave să întoarcă capul.

Când Dave ajunse la o distanţă de şapte-opt metri, jocul încetă. Ceilalţi roboţi rupseră formaţia, rămaseră o clipă locului, apoi se îndepărtară în mare viteză. Dave îi privi din urmă, apoi încet se aşeză. Îşi sprijini capul într-o mână; gestul lui era un gest omenesc. Powell îi auzi vocea în receptorul ce-l avea la ureche:

— Eşti prin apropiere, şefule?

Powell îi făcu un semn lui Donovan, apoi sări de pe bârnă.

— Aici sunt, Dave. Explică-mi te rog ce s-a întâmplat?

Robotul dădu din cap.

— Nu ştiu. Ţin minte doar că la un moment dat ne căzneam să extragem minereu din tunelul 17; apoi m-am trezit dintr-o dată aici, la o distanţă de aproape un kilometru de locul unde lucram, dându-mi seama de o prezenţă omenească lângă mine.

— Unde au plecat subalternii tăi?

— Înapoi la muncă, se înţelege. Cât timp am pierdut?

— Nu prea mult. Nu face nimic. Apoi Powell adăugă, adresându-se lui Donovan: Rămâi cu el până la sfârşitul programului. După aceea vino la mine. Mi-au venit vreo două idei.

Donovan veni trei ceasuri mai târziu. Părea obosit.

Powell îl întrebă:

— Ei, cum a mers?

Donovan dădu plictisit din umeri:

— Totul merge perfect, atâta vreme cât stai lângă ei. Aruncă-mi, te rog, o ţigară.

Roşcovanul aprinse ţigara cu o grijă exagerată şi suflă un colac de fum. Apoi spuse:

— Ştii că m-am gândit foarte serios, Greg. Dave are un fond cu totul special în comparaţie cu alţi roboţi. Are sub comanda lui directă şase roboţi, care-l ascultă fără rezerve şi asupra cărora are drept de viaţă şi de moarte. Lucrul ăsta nu se poate să nu-i fi influenţat mentalitatea. Acum, de pildă, poate se simte dator faţă de sine însuşi să-şi mărească autoritatea.

— Unde vrei să ajungi?

— Păi, am ajuns. Poate avem de-a face cu o acţiune militaristă? Poate că-şi instruieşte armata. Poate că ceea ce fac ei sunt manevre militare. Poate…

— Poate că te duci să-ţi bagi capul sub un duş rece. Ai coşmaruri tehnicolore, după cum se vede. Spui nişte prostii cât tine de mari, de parcă n-ai şti ce-i aia un creier pozitronic. Dacă presupunerile tale ar corespunde realităţii, atunci Dave ar încălca prima lege a roboticii, care spune că un robot nu poate pricinui vreun rău omului sau îngădui – prin neintervenţie – să i se întâmple ceva unei fiinţe umane. Atitudinea militaristă şi hipertrofierea eului, pe care i-o atribui, ar duce în mod logic la dominaţia lui asupra oamenilor.

— Exact. De unde ştii tu că nu acesta este scopul lui?

— Pentru că, unu: nici un robot cu un creier conceput în felul acesta nu ar fi ieşit vreodată din fabrică şi, doi; ar fi fost imediat distrus. Nu uita că eu însumi l-am verificat pe Dave.

Powell împinse scaunul pe care şedea şi-şi rezemă picioarele pe masă.

— Nu. Încă nu putem lua nici o decizie, pentru că habar n-avem care este motivul defecţiunii. Dacă am descoperi măcar sensul dansului macabru la care am asistat, poate că am găsi o soluţie.

Făcu o scurtă pauză.

— Ascultă, Mike, cum îţi explici tu că Dave se dereglează numai când nu suntem de faţă şi de cum apare unul din noi îşi revine?

— Ţi-am mai spus că toată povestea mi se pare sinistră.

— Nu mă întrerupe. Ce se întâmplă cu un robot când nu este lângă el omul? Răspunsul e la mintea cocoşului: i se solicită o mult mai mare cheltuială de iniţiativă personală. În acest caz trebuie cercetate părţile afectate de această suprasolicitare.

— Ei, drăcie! Donovan sări în picioare, apoi se aşeză la loc. Nu, nu. Raţionamentul e prea abstract, prea general. Nu restrânge suficient numărul cauzelor.

— N-am ce face. În orice caz, suntem în imposibilitatea de a îndeplini norma. Vom face de gardă cu rândul şi vom ţine roboţii sub observaţie cu ajutorul visiplatului. Cum se întâmplă ceva, mergem imediat la faţa locului, şi roboţii vor funcţiona iar cum trebuie.

— Greg, însă chiar şi aşa, roboţii tot nu se comportă cum scrie în instrucţiuni. Iar „Roboţii americani” nu vor putea scoate pe piaţă modelul DV-5, dacă raportul nostru e defavorabil.

— Bineînţeles. De aceea, trebuie să descoperim unde, în construcţia robotului, s-a strecurat vreo greşeală şi s-o corectăm, avem zece zile la dispoziţie.

Powell se scărpină în cap.

— Nenorocirea este că… dar mai bine te-ai uita chiar tu prin schiţe.

Schiţele acopereau toată podeaua ca un covor, iar Donovan în patru labe se plimba printre ele, urmărind pe cele indicate de Powell cu creionul. Acesta spuse:

— Asta-i treaba ta, Mike. Tu eşti specialist în trupuri de roboţi şi vreau să controlezi dacă am dreptate. Am încercat să elimin toate circuitele care nu au legătură cu iniţiativa personală. Aici, de pildă, este artera principală a trunchiului care reglează operaţiile mecanice. Am eliminat toate circuitele secundare care reacţionează la primejdie. Ridică privirea, apoi întrebă: Ce părere ai?

Donovan simţi în gură un gust de cenuşă.

— Treaba nu-i chiar aşa de simplă, Greg. Iniţiativa personală nu-i un circuit electric pe care să-l poţi separa de celelalte şi studia independent. Când robotul e singur intensitatea activităţii sale se ridică, şi această creştere se resimte imediat în aproape toate părţile. Nu rămâne nici un circuit pe care creşterea intensităţii să nu-l afecteze totuşi. Trebuie stabilit mai întâi cu precizie care sunt condiţiile speciale în care robotul se dereglează, şi abia după aceea poţi elimina circuitele.

Powell se ridică de jos, scuturându-se de praf.

— Hm! BinE. La schiţele şi dă-le foc.

Donovan mai spuse:

— Înţelegi tu, când activitatea se intensifică, dacă în construcţia robotului s-a strecurat o eroare cât de mică, se poate întâmpla orice. Se topeşte vreun izolator, se strică vreun condensator sau vreo legătură, se arde vreo siguranţă. Şi dacă cauţi eroarea pe bâjbâite rişti să n-o găseşti în vecii vecilor. Pe când dacă îl demontezi pe Dave şi verifici pe rând fiecare părticică, montând-o apoi la loc să vezi cum funcţionează…

— Bine, bine. Şi aşa tot în vecii vecilor isprăvim.

Se priviră cuprinşi de deznădejde, apoi Powell spuse:

— Ce-ar fi să stăm de vorbă cu unul din roboţii secundari?!

Nici Powell nici Donovan nu mai avuseseră ocazia să vorbească cu un „deget”. Acesta putea totuşi vorbi; asemănarea lui cu un deget omenesc nu era tocmai perfectă. De fapt, avea un creier destul de complicat, dar care era construit să răspundă în primul rând comenzilor primite prin câmpul pozitronic, aşa încât reacţiile lui faţă de stimulii întâmplători erau cam aproximative.

Powell nu prea ştia nici cum să i se adreseze. Numărul său de serie era DV-5-2, dar care era numele lui? Găsi o soluţie de compromis, şi-i spuse:

— Ascultă, prietene. Am să-ţi cer să faci un efort de gândire, după care te poţi întoarce lângă şeful tău.

„Degetul” dădu ţeapăn din cap fără să-şi irosească prin vorbe energia cerebrală şi aşa destul de limitată.

— În ultima vreme, în patru rânduri, şeful tău s-a abătut de la programul de funcţionare. Îţi aminteşti?

— Da, domnule.

Donovan mârâi înfricoşat.

— Îşi aminteşte. Ţi-am spus eu că se petrece ceva sinistru…

— Da' mai taci odată din gură! Bineînţeles că „degetul” îşi aminteşte. Lui nu i s-a întâmplat nimic. Apoi Powell se întoarse către robot: Ce făceaţi în fiecare din aceste dăţi? Mă refer la toţi şapte.

„Degetul” răspunse ca şi când ar fi recitat pe de rost, fără nici un fel de însufleţire, reacţionând parcă la o apăsare pe un buton al creierului. Spuse:

— Prima oară când s-a întâmplat, lucram la nivelul B al tunelului 17, unde excavarea a fost anevoioasă. A doua oară, întăream plafonul tunelului ca măsură de prevedere în cazul unei eventuale surpări. A treia oară tocmai pregăteam explozivul pentru lungirea tunelului, fiind precauţi să nu dăm peste vreo fisură subterană. A patra oară s-a întâmplat imediat după o surpare nu prea gravă.

— Ce s-a petrecut de fiecare dată?

— E greu de descris. A fost transmisă o comandă, dar, înainte ca ea să ajungă la noi şi s-o executăm, am primit ordin să ne încolonăm.

— De ce? Îl întrebă Powell cu sufletul la gură.

— Nu ştiu.

Donovan ascultă încordat. Interveni şi el:

— Care a fost prima comandă?… Cea peste care a venit ordinul de încolonare?

— Nu ştiu. Am înregistrat doar că a fost emisă, dar n-a fost timp suficient să ajungă la noi.

— Nu ne poţi spune nimic în legătură cu această comandă? A fost aceeaşi în toate cele patru rânduri?

„Degetul” dădu din cap cu părere de rău.

— Nu ştiu.

Powell se sprijini de spătarul scaunului:

— Bine. Du-te înapoi la şeful tău.

„Degetul” părăsi încăperea cu o expresie de uşurare.

— Mare brânză am făcut, n-am ce zice – spuse Donovan. Dialogul a fost într-adevăr inteligent. Ascultă, eu cred că Dave şi acest „deget” prostănac ne trag pe sfoară. Prea nu ştiu multe şi prea nu-şi amintesc nimic. Nu trebuie să avem încredere în ei, Greg.

Powell îşi trecu mâna prin mustaţă, zburlind-o.

— Să n-am parte de tine, Mike, dacă la prima neghiobie pe care o spui nu-ţi sar măselele din gură.

— Am înţeles. Tu eşti genial, iar eu copil de ţâţă. Dar vreau să ştiu în ce stadiu am ajuns.

— Exact în acelaşi stadiu. Am încercat să merg de-a-ndăratelea cu ajutorul degetului, dar n-am reuşit. Aşa că trebuie s-o ţinem tot înainte până găsim dezlegarea.

— Tii, da' mare eşti! Se minună Donovan. Ceea ce ai spus schimbă radical situaţia! Numai că te rog, maestre, fii bun şi tradu în englezeşte.

— Zi-i mai bine în limba sugacilor, c-o înţelegi mai bine. Am vrut să spun că ceea ce trebuie să descoperim este comanda pe care o transmite Dave înainte de a-şi pierde memoria. Aici e cheia întregului mister.

— Şi cum vrei să descoperi? Nu ne putem apropia îndeajuns de el pentru că nu se defectează când suntem în preajmă. Nu putem prinde comanda prin radio pentru că o transmite prin câmpul pozitronic. Eliminând astfel metoda minimei şi pe cea a maximei distanţe, nu avem alta la dispoziţie.

— În ceea ce priveşte observaţia directă. Dar mai există şi deducţia.

— Poftim?

— Vom face cu schimbul, Mike. Powell zâmbi fioros. Şi nu ne vom lua ochii de la visiplat nici o clipă. Vom urmări fiecare mişcare a acestor capete de oţel. Vom vedea ce se întâmplă înainte de a-şi pierde busola şi vom deduce în ce constă comanda.

Donovan deschise gura şi rămase cu ea deschisă un minut întreg. Apoi rosti cu vocea strangulată:

— Îmi dau demisia. Plec.

— Ai zece zile la dispoziţie să găseşti ceva mai bun de făcut – spuse Powell ostenit.

Ceea ce Donovan se strădui să facă timp de opt zile. Opt zile în şir, făcând de gardă cu schimbul câte patru ore, urmărise cu ochii obosiţi siluetele de metal care se mişcau în peisajul nebulos. Timp de opt zile – în cele patru ore dintr-un schimb – înjurase „Roboţii americani”, modelele D. V. Şi ziua în care se născuse.

Şi în cea de-a opta zi, când Powell cu migrenă şi ochii cârpiţi de nesomn intră pe uşă să-şi înceapă schimbul, Donovan se sculă în picioare, luă o carte groasă cu care ţinti atent visiplatul făcându-l ţăndări. Powell rămase uluit:

— Ce te-a apucat?

— Nu mai vreau să-i supraveghez – spuse Donovan aproape calm. Au mai rămas două zile şi n-am descoperit nimic. DV-5 e un eşec lamentabil. S-a oprit de cinci ori în timp ce-l supravegheam eu şi de trei ori în schimbul tău, şi niciunul din noi doi n-a putut afla ce comenzi transmitea. Nu cred să fii în stare să afli de acum încolo, pentru că nici eu nu sunt în stare.

— Da' cum să supraveghez şase roboţi dintr-o dată? Unul îşi mişcă mâinile, altul picioarele, cel de-al treilea se învârte, altul sare ca nebunul, iar ceilalţi doi… dracu' mai ştie ce fac şi ăia. Apoi deodată se opresc cu toţii.

— Greg, nu procedăm cum trebuie. Îi vom supraveghea de aproape. Trebuie să-i urmărim dintr-un loc de unde să le putem observa amănunţit mişcările.

Powell rupse tăcerea amară ce se aşternuse.

— Da, da, şi să aşteptăm până se defectează; dar ne-au mai rămas doar două zile.

— Crezi că-i mai bine să-i privim de aici?

— E mai comod.

— Aha! Dar de acolo poţi face ce nu poţi face de aici.

— Ce anume?

— Îi poţi opri când vrei şi, fiind pregătit, poţi observa ce se defectează.

Powell, uimit, parcă căpătase din nou viaţă.

— Cum?

— Păi gândeşte-te şi tu. Parcă spuneai că tu eşti creierul. Pune-ţi întrebări. Când funcţionează DV-5 anapoda? Când a spus „degetul” că se dereglează? Când se prăbuşeşte tavanul sau ameninţă să se prăbuşească: când se pune o cantitate de exploziv, cântărită cu grijă, sau în cazul unei excavări mai dificile?

— Cu alte cuvinte, când se iveşte un pericol.

Powell nu-şi mai găsea astâmpărul.

— Exact. Circuitul iniţiativei personale, aici e buba. Iniţiativa personală este intens solicitată tocmai de când se iveşte un pericol şi lipseşte din preajmă omul. Ce putem deduce din asta? Cum vom putea noi oare provoca defecţiunea, în momentul şi locul pe care-l vom alege? Se opri triumfător, căci începuse să-i placă rolul, şi se grăbi să răspundă la întrebare, ghicind că acelaşi răspuns era şi pe buzele lui Powell:

— Creând noi înşine un pericol.

— Ai dreptate, Mike – spuse Powell.

— Mulţumesc de aprobare, prietene. Eram sigur c-o voi scoate la capăt.

— Foarte bine, dar, rogu-te, renunţă la ironie. Păstreaz-o pentru când vom fi pe Pământ, păstreaz-o conservată în borcane, pentru iernile lungi şi friguroase pe care ai să le apuci. Deocamdată ce pericol putem provoca?

— Dacă nu ne-am afla pe un asteroid lipsit de aer, am putea inunda mina.

— Fără îndoială că vrei să fii spiritual – spuse Powell. Zău, Mike, faci să-mi piară râsul. Ce-ai zice de o surpare de proporţii reduse?

Donovan îşi strânse buzele, apoi spuse:

— În ceea ce mă priveşte, O. K.

— Bun. Hai să începem.

Croindu-şi drum prin ţinutul acela stâncos, Powell se simţea ca un conspirator. Din cauza forţei gravitaţionale scăzute păşea pe terenul accidentat clătinându-se şi lovea cu piciorul pietrele ce se rostogoleau fără zgomot, ridicând nori de praf fumuriu. Cam aşa bănuia el că se furişează cel ce pune la cale un complot. Spuse:

— Ştii unde ne aflăm?

— Cred că da, Greg.

— Bine – răspunse Powell posomorât – dar sper că ştii că dacă între noi şi vreunul din „degete” scade distanţa sub 7 metri ne vor simţi chiar dacă nu ne văd.

— Dacă mă hotărăsc să urmez un curs elementar de robotică, îţi voi înainta o cerere în trei exemplare. Pe aici coborâm.

Se aflau în tunel; dispăruse până şi lumina stelelor. Cei doi mergeau de-a lungul pereţilor, luminându-şi din când în când calea cu lanterna. Powell duse mâna la buzunar să se încredinţeze că avea la el pistolul încărcat cu pocnitori.

— Cunoşti tunelul ăsta, Mike?

— Nu prea bine. E nou. Dar sper să mă descurc, căci l-am văzut prin visiplat, deşi…

Trecură câteva minute chinuitor de lungi, după care Mike spuse:

— Pune mâna aici.

Powell îşi lipi mâna de perete şi prin degetele protejate de mănuşa metalică simţi o uşoară vibraţie. Nu se auzea bineînţeles nici un zgomot.

— Ei fir-ar să fie! Suntem destul de aproape de ei!

— Fii cu ochii în patru! Spuse Powell.

Donovan, impacientat, dădu din cap.

Apărând şi dispărând, înainte ca ei să-şi dea seama, prin câmpul lor vizual trecu o licărire metalică. Tăcură pe dată şi se strânseră unul lângă celălalt. În cele din urmă, Powell şopti:

— Crezi că ne-a simţit?

— Sper că nu. Mai bine i-am ocoli. La primul tunel lateral ia-o la dreapta.

— Şi dacă ne rătăcim de ei?

— Ce vrei să facem? Să ne întoarcem?

Donovan emise un sunet fioros.

— Sunt la mai puţin de 400 de metri, i-am văzut doar prin visiplat. Şi avem două zile în care…

— Taci odată! Consumi oxigenul degeaba. O fi vreo trecere pe-aici? Aprinse lanterna. Da. Hai.

Vibraţia crescu şi sub picioare simţiră cum se zgâlţâia podeaua.

— Am luat-o bine – spuse Donovan – numai de nu s-ar surpa peste noi.

Îndreptă fasciculul de lumină în sus. Puteau atinge tavanul tunelului cu braţul doar pe jumătate întins: proptelele erau noi, de curând construite.

Donovan ezită o clipă, apoi spuse:

— Am nimerit într-o fundătură, hai să ne înapoiem.

— Nu. Stai aici. Powell îşi făcu loc cu greu pe lângă el şi trecu înainte. Acolo în faţă nu-i o lumină?

— Lumină? Nu văd. De unde să fie lumină aici?

— De la roboţi.

Se căţără pe o mică ridicătură. Vocea lui răsună răguşită şi îngrijorată în urechea lui Donovan:

— Hei, Mike, vino încoa'.

Se vedea într-adevăr lumină. Donovan se căţără şi el trecând peste picioarele întinse ale lui Powell.

— Să fie o deschizătură?

— Da. Probabil că vor să pătrundă în tunelul acesta săpând din partea cealaltă.

Donovan pipăi contururile neregulate ale deschizăturii care dădea, aşa cum se putea vedea la lumina prudentă a lanternei, într-un tunel mai larg, desigur cel principal. Gaura era prea mică, ca prin ea să treacă un om, atât de mică, încât cu greu puteau privi prin ea deodată doi oameni.

— Nu-i nimic acolo – spuse Donovan.

— În clipa asta. Dar cu puţin timp înainte trebuie să fi fost, altfel nu vedeam lumină. Fii atent!

Simţiră o zguduitură şi avură impresia că pereţii se rostogolesc peste ei. Un praf subţire se cernu ca o ploaie. Powell ridică capul şi mai privi o dată.

— Ai dreptate, Mike. Sunt acolo. Roboţii erau adunaţi în tunelul principal, la vreo 15 m distanţă de ei. Cu braţele lor metalice munceau de zor la grămada de pietriş care se adunase după explozie.

Donovan era grăbit:
— Să nu pierdem vremea. Mai au puţin şi pătrund până în partea noastră. Următoarea explozie poate surpa pereţii lângă care stăm.
— Pentru numele lui Dumnezeu, nu mă lua repede.
Powell îşi desfăcu pistolul cu încărcătură explozivă, căznindu-se să pătrundă cu ochii întunericul în care nu se zărea altă lumină decât aceea a roboţilor şi în care orice protuberanţă a peretelui stâncos se confunda cu o umbră.
— Priveşte colo tavanul, în dreptul capetelor lor. Ultima explozie nu l-a surpat complet. Dacă poţi nimeri locul acela, jumătate din tavan se va dărâma.
Powell îşi îndreptă privirea în direcţia arătată.
— Păzea! Nu slăbi roboţii din ochi şi roagă-te să nu se depărteze prea mult de partea asta a tunelului. Sunt singura sursă de lumină. Ai numărat, sunt toţi şapte?
Donovan numără:
— Da, sunt toţi şapte.
— Nu-i slăbi din ochi. Urmăreşte-le fiecare mişcare.
Ridică pistolul şi ţinti, în vreme ce Donovan privea concentrat, blestemând şi năduşind. Apoi trase.
Peretele stâncos pârâi, totul se cutremură; o zgâlţâială violentă îl aruncă pe Powell peste Donovan, care scoase un urlet:
— M-ai trântit, Greg. Din cauza ta n-am văzut nimic.
Powell se holbă prin întuneric:
— Unde sunt roboţii?
Dar Donovan nu fu capabil să răspundă. Nu se mai vedea nici urmă de robot. Era un întuneric deplin, ca în străfundurile râului Styx.
— Dacă i-am îngropat? Mormăi Donovan.
— Hai să mergem acolo. Şi, te rog, nu mă întreba ce gândesc.
Powell se târî de-a-ndăratelea, rostogolindu-se, ca să-şi accelereze viteza.
— Mike!
Donovan, care venea pe urmele lui, se opri în loc.
— Ce s-a întâmplat?
— Ţine-te bine! Gâfâi Powell la urechea lui Donovan. Mike! Mă auzi, Mike?

— Aici sunt. Ce s-a întâmplat?

— Am rămas blocaţi înăuntru. Nu zgâlţâitura provocată de căderea unui tavan aflat la 15 m distanţă ne-a trântit pe jos! Tavanul de deasupra propriilor noastre capete s-a dărâmat. Din cauza zguduiturii.

— Ce?!

Donovan se căţără pe un bloc de piatră ce-i stătea în cale.

— Aprinde lanterna!

Powell făcu cum i se poruncise. Pe nicăieri nu se vedea nici o spărtură cât de mică, prin care să se fi strecurat măcar un iepure.

Donovan spuse încet:

— Ce ne facem acum?

Pierdură câteva minute şi o cantitate apreciabilă de energie musculară, încercând să dea în lături piatra ce închidea ieşirea. Powell mai încercă şi rezistenţa pereţilor din jurul deschizăturii prin care intraseră. O clipă îşi scoase masca; dar îşi dete seama că în spaţiul acela închis, orice scânteie i-ar fi fost fatală. Se aşeză pe o piatră şi spuse:

— Ştii, Mike, experienţa noastră a eşuat. N-am reuşit să descoperim în ce constă defecţiunea lui Dave. Ideea a fost bună, dar n-am ştiut să ne folosim de ea.

Privirea lui Donovan era plină de amărăciune, iar ochii lui scăpărară inutil, căci întunericul era de nepătruns:

— Îmi pare foarte rău că te deranjez din meditaţie, dragul meu, dar trebuie să-ţi atrag atenţia că indiferent de ceea ce ştim sau nu despre Dave ne găsim într-o situaţie destul de gravă. Dacă nu ieşim de aici, vom muri, prietene. Mu-ri, vom mu-ri. Cât oxigen ne-a mai rămas? Pentru cel mult şase ore.

— M-am gândit şi la asta.

Degetele lui Powell se îndreptară instinctiv spre mustaţa obişnuită să suporte toate eforturile de gândire ale posesorului, dar deteră peste vizorul transparent.

— Bineînţeles că în răstimpul ăsta Dave ne-ar putea dezgropa cu uşurinţă, numai că „starea de pericol” pe care noi înşine i-am creat-o l-a dereglat probabil şi nu putem comunica cu el prin radio.

— Deci totul e în regulă!

Donovan se înălţă până la deschizătură, prin care abia, abia reuşi să-şi treacă capul cu casca lui metalică cu tot.

— Ei! Greg!

— Ce-i?

— Ce-ai zice ca Dave să fie prin apropiere? Dacă ne simte îşi revine la normal şi suntem salvaţi.

— Ai dreptate, dar unde-i Dave?

— În coridorul ăsta, mai jos. Pentru Dumnezeu, nu mă trage până nu-mi scot mai întâi capul. Pe urmă te las să te uiţi.

Powell izbuti să-şi scoată capul:

— Ştii că n-am greşit? Ia priveşte la proştii ăia. Am impresia că execută figuri de balet.

— Lasă impresiile. Spune-mi mai bine, se apropie de noi?

— Nu-mi dau seama. Sunt prea departe. Lasă-mă să mă mai uit o dată. Fii bun şi dă-mi lanterna. Poate că reuşesc în felul ăsta să le atrag atenţia.

După două minute renunţă.

— Nu-i chip. Parcă ar fi orbi. U-hu, vin încoace. Ce zici de asta?

Donovan spuse:

— Lasă-mă şi pe mine să văd.

Urmă o încăierare tăcută între cei doi. Powell cedă în cele din urmă iar Donovan scoase la rândul său capul prin deschizătură.

Într-adevăr, veneau înspre ei. În frunte, Dave mergea în pas săltat, iar cele şase „degete” îl urmau în monom, mişcându-se ondulat şi sincron. Donovan se minună:

— Ce-o mai fi şi asta? Tare aş vrea să ştiu. Parcă ar dansa un dans popular din Virginia; Dave seamănă leit cu un majordom, să fiu al naibii dacă nu-i aşa!

— Ah, mai lasă-mă în pace cu descrierile tale! Mormăi Powell. La ce distanţă sunt?

— La vreo cincisprezece metri şi vin spre noi. În cincisprezece minute vom fi scoşi de… Hei, hei, heeiiii!

— Ce se întâmplă? Lui Powell îi trebuiră câteva secunde să-şi revină din mirarea provocată de strigătul lui Donovan. Dă-te jos, nu fii porc, lasă-mă şi pe mine să văd!

Se căţără şi el, în ciuda picioarelor pe care i le dădea Donovan.

— Au făcut stânga-mprejur, Greg. Pleacă. Dave! Ei, Dave!

Powell strigă la rândul lui:

— Mă prostule, degeaba strigi. Nu ştii că sunetul nu ajunge până la ei?

— Atunci fă ceva – gâfâi Donovan – dă cu picioarele în pereţi, loveşte-i, fă-i să vibreze. Trebuie cu orice chip să le atragem atenţia, altfel suntem pierduţi, Greg.

Disperarea îl adusese în pragul nebuniei.

Powell îl scutură.

— Linişteşte-te, Mike, nu-ţi pierde cumpătul. Ascultă, mi-a venit o idee. Pe Jupiter, a venit vremea să încercăm şi soluţii simple. Mike!

— Ce vrei?

Donovan îşi trase capul înăuntru.

— Dă-mi repede locul înainte să dispară roboţii.

— Dar ce vrei să faci? Ei, ce ai de gând să faci cu pistolul? Întrebă Donovan, agăţându-se de braţul lui Powell.

Powell îl dădu în lături.

— Am de gând să trag la ţintă.

— De ce?

— Ai să vezi mai târziu. Întâi să vedem rezultatul. Dacă nu reuşim de data asta, atunci… Dă-te la o parte şi lasă-mă să trag.

În depărtare, roboţii se zăreau ca nişte scântei ce se făceau din ce în ce mai mici. Powell ochi cu multă atenţie şi apăsă pe trăgaci de trei ori. Apoi lăsă arma în jos şi privi îngrijorat. Unul din roboţii subalterni fusese doborât. Nu se mai vedeau lucind decât şase siluete. Powell, cu o voce nesigură, vorbi în difuzor:

— Dave!

Urmă o pauză, apoi veni în sfârşit răspunsul pe care-l auziră amândoi:

— Dumneata eşti, şefule? Unde te afli? Celui de-al treilea subaltern i s-a sfărâmat pieptul. A fost scos din funcţiune.

— Nu-i nimic – spuse Powell – lasă-l în pace. Am fost blocaţi în tunelul lângă care a avut loc explozia. Vezi lumina lanternei noastre?

— Da. Venim îndată.

Powell se aşeză complet relaxat:

— Iacă, prietene!

Donovan şopti cu glasul înlăcrimat:

— Bine, Greg. Ai câştigat. Uite-mă cu capul în ţărână la picioarele tale. Dar, te rog, nu mă mai umili, explică-mi mai bine şi mie ce s-a întâmplat.

— Foarte simplu. Numai că noi, ca de obicei, am pierdut din vedere ceea ce era evident. Ne-am dat seama că totul vine de la circuitul iniţiativei personale şi că defecţiunea are loc în situaţii primejdioase; însă credeam că se produce în urma unei anumite comenzi. Dar de ce să fie o comandă cauza?

— Şi de ce nu?

— Uite de ce. Pentru că e vorba de un anumit tip de comandă. Şi ce tip de comandă solicită mai multă iniţiativă? Ce tip de comandă se repetă cu regularitate în caz de pericol?

— Nu-mi mai pune întrebări, Greg! Explică-mi.

— Tocmai asta fac! E vorba de comenzile simultane pe şase direcţii. În împrejurări obişnuite, unul sau mai multe „degete” execută munci obişnuite care nu cer o supraveghere prea mare, aşa cum trupul nostru, de pildă, execută mişcările mersului în chip aproape mecanic. Dar în caz de pericol, toţi cei şase roboţi subalterni trebuie mobilizaţi simultan şi pe dată. Dave trebuie deci să mânuiască simultan şase roboţi şi nu reuşeşte. Restul raţionamentului e simplu. Orice descreştere a solicitării înregistrată de iniţiativa personală, cum ar fi de exemplu intervenţia omului, îl readuce la normal. Aşa încât am distrus unul din roboţi. În felul acesta, Dave n-a mai transmis comenzi decât simultan pe cinci direcţii. Solicitarea iniţiativei personale scăzând, a început să funcţioneze normai.

— Cum ai descoperit?

— Prin deducţie. Iar rezultatul punerii în practică l-ai văzut.

Din nou auziră prin căşti glasul robotului:

— Am venit. Puteţi rezista jumătate de oră?

— Cu uşurinţă – răspunse Powell. Şi continuă, întorcându-se către Donovan: Acum treaba-i simplă. Vom revizui circuitele şi vom selecta toate fragmentele asupra cărora acţionează cu precădere diferenţa dintre intensitatea solicitării când comenzile sunt transmise simultan pe şase căi şi intensitatea solicitării când comenzile sunt transmise pe cinci căi. Cam cât de mare crezi că va fi câmpul nostru de cercetare?

Donovan se gândi o clipă.

— Destul de restrâns, cred. Dacă Dave corespunde prototipului pe care l-am văzut la fabrică, atunci înseamnă că e

prevăzut cu un circuit special de coordonare şi nu avem de verificat decât acest circuit.

Faţa i se lumină deodată.

— Ştii că soluţia ta nu e rea deloc? Nu cred să existe vreuna mai bună.

— În regulă. Mai gândeşte-te, şi cum ne întoarcem ne uităm la scheme. Acum, până ne dezgroapă Dave, vreau să mă odihnesc.

— Stai! Mai spune-mi ceva. Dar ce însemnau marşurile alea ciudate, paşii ăia caraghioşi de dans pe care-i executau roboţii, ori de câte ori se defectau?

— De unde vrei să ştiu? Am totuşi o bănuială. Îţi aminteşti cum numeam noi cei şase roboţi subalterni? Degetele lui Dave, aşa le spuneam. Uite, cred că în intervalurile în care devenea un caz patologic, Dave cădea într-un fel de piroteală tâmpă şi se distra bătând din degete.

Susan Calvin povesti amuzată peripeţiile lui Powell şi ale lui Donovan, dar nu zâmbi niciodată; ori de câte ori însă venea vorba despre roboţi, glasul ei se încălzea. În scurt timp trecu în revistă tipurile QT, SPD, VD, până ce am oprit-o. Altfel şi-ar mai fi amintit de cel puţin o jumătate de duzină de astfel de roboţi. Am întrebat-o:

— Dar asemenea întâmplări nu s-au petrecut şi pe Pământ?

Se uită la mine, încruntând uşor din sprâncene.

— Nu, pe Pământ roboţii nu prea lucrau.

— Păcat. Adică, vreau să spun că ce mi-aţi povestit despre Powell şi Donovan e foarte interesant, dar nu puteţi să-mi povestiţi şi ceva ce vi s-a întâmplat dumneavoastră? Dumneavoastră, personal, n-aţi trecut niciodată prin vreo încurcătură pricinuită de un robot? Ştiţi, articolul meu apare cu ocazia aniversării dumneavoastră…

Am observat că se înroşise. Îmi spuse:

— Mi-au pricinuit şi mie roboţii destule încurcături. Doamne, de când nu m-am mai gândit la asta! Au trecut patruzeci de ani de atunci. Da, sigur! Era în 2021. N-aveam decât 38 de ani. Ei, dar mai bine să nu vorbim despre asta.

Am aşteptat, convins că se va răzgândi.

— Şi de ce nu, în fond? Spuse ea. Ce importanţă mai are acum? Nici amintirea nu mă mai întristează. Ei, tinere, am făcut

şi eu câteva prostii la vremea mea. Nu prea îţi vine să crezi, nu-i aşa?

— Nu, i-am răspuns.

— Da, da, am făcut. Iar Herbie era un robot care citea în mintea oamenilor.

— Cum?

— A fost singurul de felul acesta. Primul şi ultimul. O eroare... de calcul, la vreun circuit...

SFÂRŞIT